

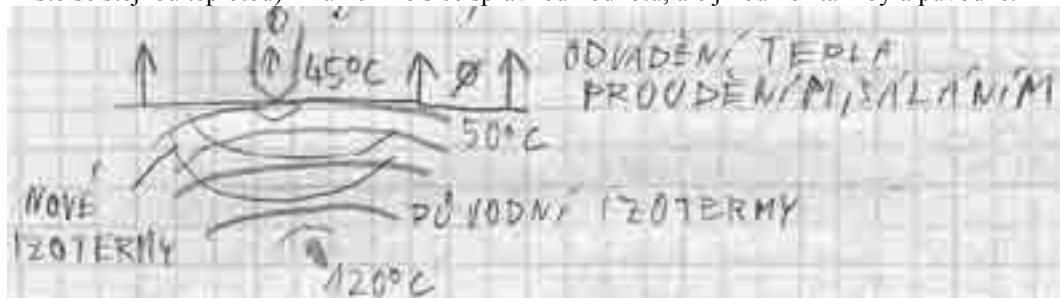
25 A Vypracoval : Zdeněk Žák

Pyrometrie

Bezdotykové měření – Pyrometrie (obrázky viz. sešit)

Bezdotykové měření teplot je měření povrchové teploty těles na základě elektromagnetického záření mezi tělesem a okolím nebo mezi dvěma tělesy. Při měření se využívá viditelná a infračervená oblast elektromagnetického záření, která odpovídá měření teplot v rozsahu $\theta = -40^{\circ}\text{C} \dots +10000^{\circ}\text{C}$.

Při měření teploty na povrchu tělesa vzniká dotykem senzoru s měřeným objektem změna sdílení tepla mezi objektem a okolím. Dochází k odvádění tepelného toku Φ [W] čímž vznikají nové izotermy (křivka spojující místo se stejnou teplotou) – naměříme sice správnou hodnotu, ale jinou než tam byla původně.

Výhody bezdotykového měření teploty :

- 1) zanedbatelný vliv měřicí techniky na měřený objekt
- 2) možnost měření na pohybujících se nebo rotujících tělesech
- 3) lze měřit i rychlé změny teploty
- 4) možnost plošného zobrazení povrchové teploty tělesa (**termovize**)

Senzory infračerveného záření

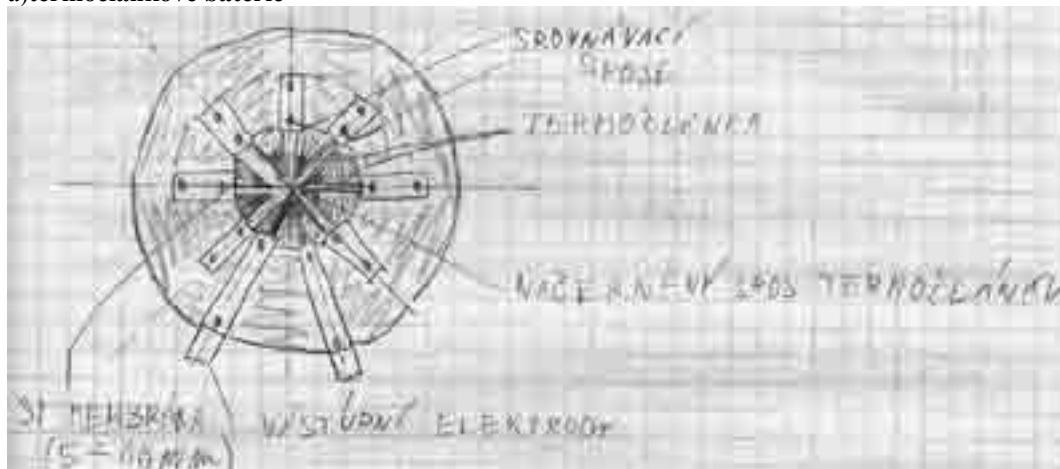
Rozdělení podle interakce dopadajícího záření s materiálem senzoru (interakce-vzájemné ovlivnění)

1) tepelné senzory

Tepelné záření se soustavou čoček nebo zrcadel zaostřuje na senzor, čímž se tento ohřívá.

Pohlčená energie se vyhodnocuje pomocí :

a) termočláňkové baterie

Na velmi tenké křemíkové membráně se např. technologií tenkých vrstev vytvoří tenké páskové termočláňky, které jsou zapojeny v sérii – zvýšení citlivosti měření.

b) bolometrů

Využívají principu odporových senzorů teploty.

c) pyroelektrických senzorů

Využívají pyroelektrického jevu vyskytujícího se u tzv. **pyroelektrik**, kdy při změně teploty dochází k naindukování elektrického náboje na elektrodách.

Tepelné senzory jsou pro některé aplikace příliš pomalé a málo citlivé (i sebemenší hmota senzoru musí být prohřata dopadajícím zářením).

2) kvantové senzory

Využívají fotoelektrického jevu v polovodičích. Používá se např. fotorezistor a fotodioda. Jsou citlivé a mají velmi malou časovou konstantu.

Rozdělení pyrometrů

1) Podle způsobu detekce záření

a) **Subjektivní** – Detektorem záření je lidské oko. – Jasové a barvové pyrometry

b) **Objektivní** – Záření je detekováno selektivními (Si, Ge) nebo neselektivními (bolometrické, termoelektrické, pyroelektrické) detektory záření.

2) Podle využití spektrální oblasti záření

a) **Monochromatické**

Pracují se zářením téměř 1 vlnové délky nebo 2 vlnových délek.

b) **Pásmové**

Pracují se zářením v širším pásmu vlnových délek.

c) **Úhrnné**

Pracují se zářením téměř v celém pásmu vlnových délek omezeném propustností optického systému a citlivostí detektoru.

3) Podle konstrukce jednotlivých částí pyrometru

a) **Optický systém**

Může být realizován jako clonkový, čočkový, zrcadlový nebo světlovodný.

b) **Zaměřovací systém**

Optický přes objektiv

Světelný (např. laserový paprsek)

Mířidlový (puškový)

Pro použití v praxi je nejvhodnější vycházet z dělení podle využití spektrální oblasti záření.

Monochromatické pyrometry

-subjektivní (jasové, barvové)

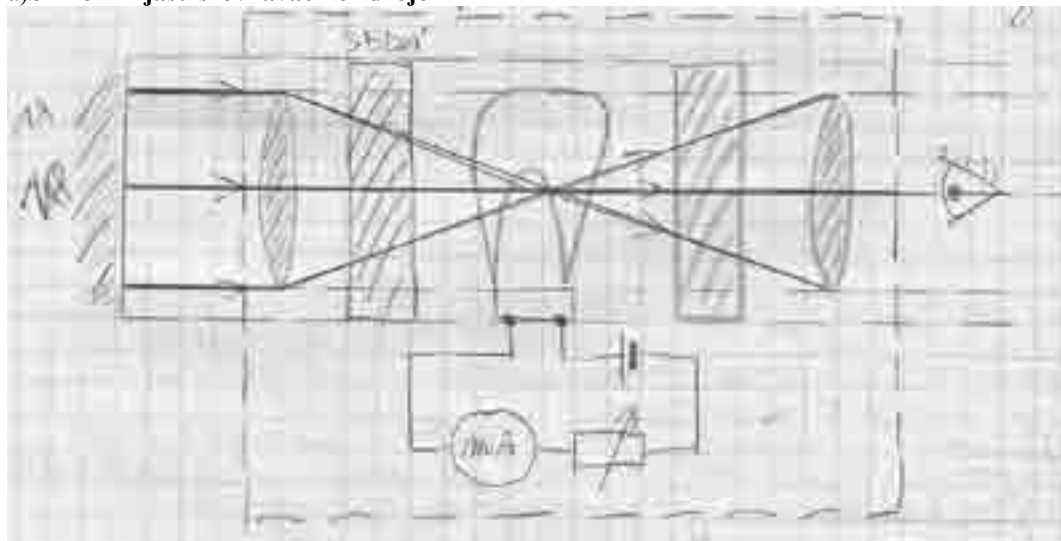
-objektivní (distribuční)

Jasové pyrometry

Využívají monochromatické záření ve viditelné oblasti a to nejčastěji na $\lambda = 0,65 \mu\text{m}$ (viditelná oblast $0,38 \mu\text{m} \dots 0,78 \mu\text{m}$). Vybaven srovnávacím zdrojem záření (pyrometrickou žárovkou) jehož jas se při pozorování lidským okem porovnává s jasnem měřeného objektu přes barevný filtr (nejčastěji červený).

Dělení podle konstrukce :

a) **S řízením jasu srovnávacího zdroje**

Měřicí rozsah je omezen teplotou wolframového vlákna srovnávacího zdroje.

$t = 700^{\circ}\text{C} \dots 1500^{\circ}\text{C}$

Pro teploty do 3500°C se před srovnávací zdroj umísťuje šedý filtr.

b) **S tlumením jasu měřeného objektu šedým filtrem s proměnnou hustotou**

Srovnávací zdroj má konstantní jas odpovídající nejnižší měřené teplotě. Výhodou je podstatně delší životnost srovnávacího zdroje.

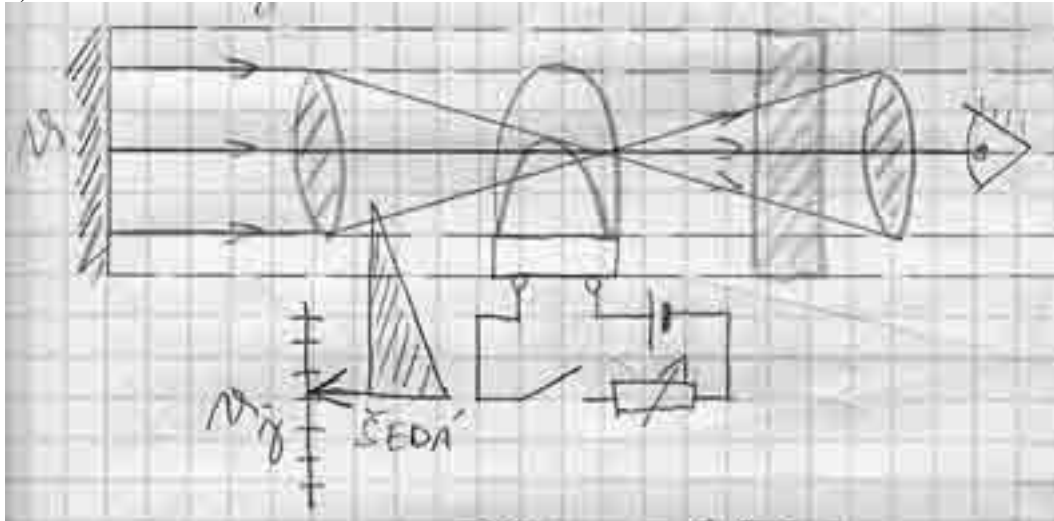
$t = 700^{\circ}\text{C} \dots 3500^{\circ}\text{C}$

V obou případech je naměřeným údajem jasová teplota t_j rovnající se měřené teplotě pouze za předpokladu, že zdrojem záření je tzv. černý zářič. Skutečný zářič vyzařuje méně energie než černý zářič podle **Planckova** zákona.

$$\varepsilon_{\lambda} = \frac{H_{\lambda}}{H_{0\lambda}}$$

H_{λ}	$\varepsilon_{\lambda} \dots$	spektrální emisivita
H_{λ}	$\dots$	skutečná intenzita záření
$H_{0\lambda}$	$\dots$	teoretická hodnota (černý zářič)

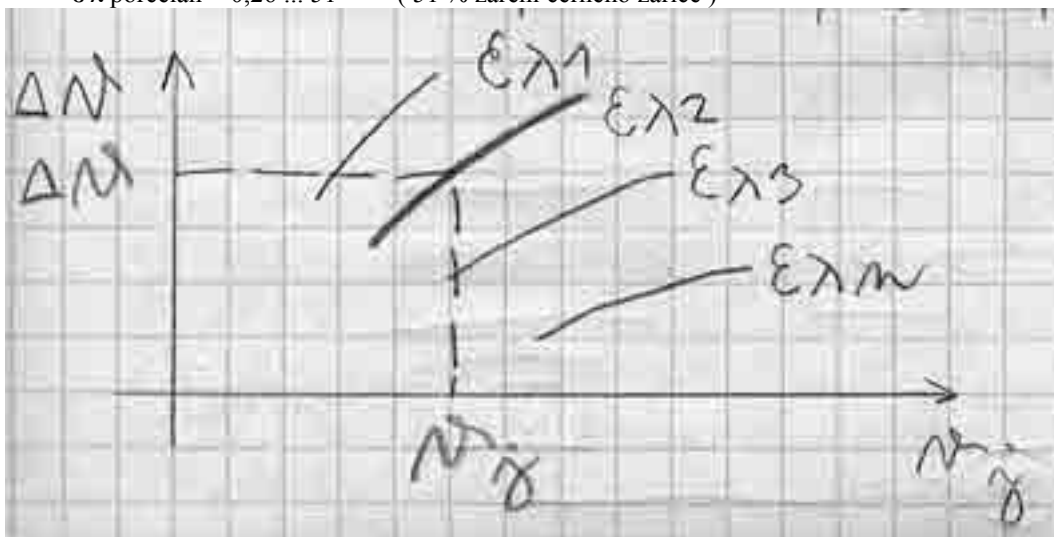
b)

např : $\epsilon_{\lambda \text{ Al}} = 0,12 \dots 0,18$

$\epsilon_{\lambda \text{ Pt}} = 0,28 \dots 0,42$

$\epsilon_{\lambda \text{ porcelán}} = 0,26 \dots 0,51$ (51 % záření černého zářiče)

Údaj pyrometru se koriguje podle korekčního grafu dodávaného pyrometru. Korekční hodnota $\Delta v = f(v_j, \epsilon_{\lambda})$ se přičítá k naměřené hodnotě.

$$v = v_j + \Delta v$$

Barvové (distribuční) pyrometry

Pracují se 2 monochromatickými zářeními ve viditelné oblasti a to nejčastěji červeným a zeleným. Vhodné pro měření teploty zářičů u kterých neznáme jejich ϵ_{λ} .

Podle detekce záření :

Subjektivní

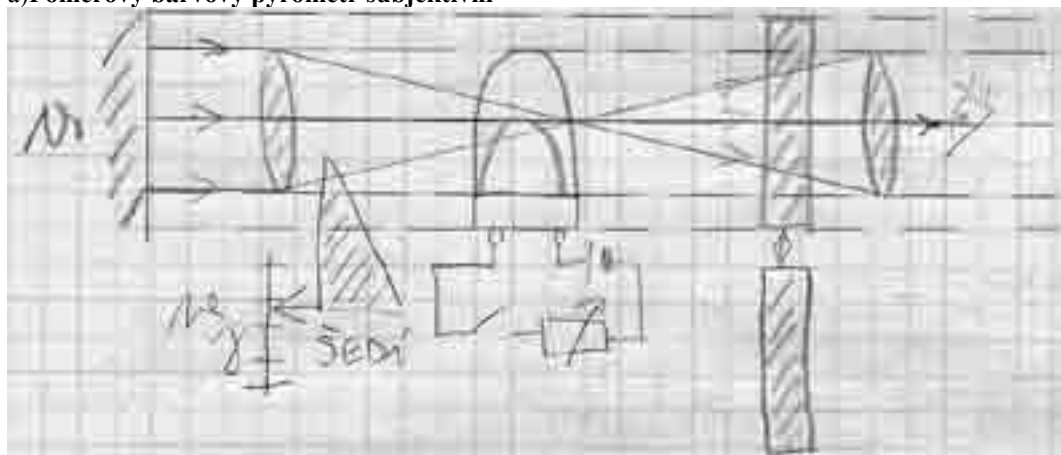
Objektivní (distribuční)

Podle způsobu vyhodnocení :

Poměrové

Srovnávací

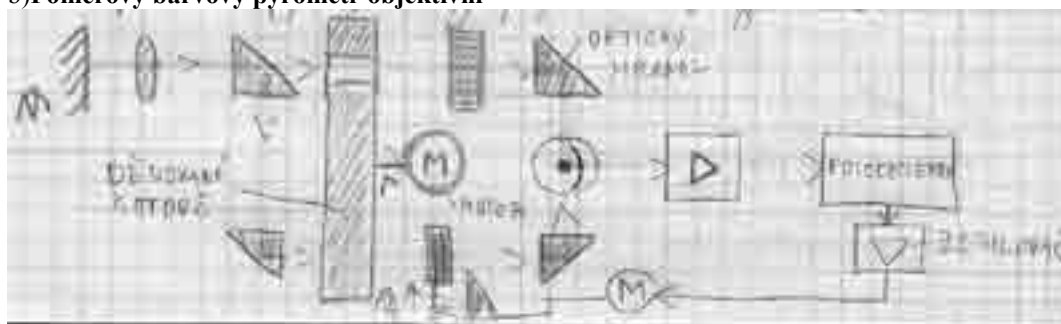
a) Poměrový barvový pyrometr subjektivní

Vlastně jasový pyrometr s výměnnými barevnými filtry. Změří se 2 jasové teploty u_{j1} a u_{j2} při 2 vlnových délkách λ_1 a λ_2 a vypočítá se tzv. **barevná teplota u_B** .

$$u_B = \frac{\frac{1}{\lambda_1 u_{j1}} + \frac{1}{\lambda_2 u_{j2}}}{\frac{1}{\lambda_1} - \frac{1}{\lambda_2}}$$

b) Poměrový barvový pyrometr objektivní

Společný detektor pro obě vlnové délky, které na něj dopadají střídavě nebo 2 detektory pro jednotlivá záření.

Pásmové pyrometry

Pouze objektivní pyrometry

Spektrální citlivost je závislá na fotodetektoru.

Si fotodioda $\lambda = 0,6 \dots 1,1 \mu\text{m}$

PbS fotorezistor $\lambda = 0,5 \dots 3,6 \mu\text{m}$

Výhodou je velmi krátká reakce na změnu měřené teploty.

$$\frac{1}{u} = \frac{1}{u_p} + \frac{\lambda_{et}}{C_2} \ln \varepsilon \lambda_{et}$$

u .. měřená teplota
 u_p .. teplota změřená pyrometrem
 λ_{et} .. efektivní vlnová délka
 $\varepsilon \lambda_{et}$ .. efektivní spektrální emisivita
 C_2 .. vyzařovací konstanta
 $(C_2 = 1,438 \cdot 10^{-2} \text{ mK})$

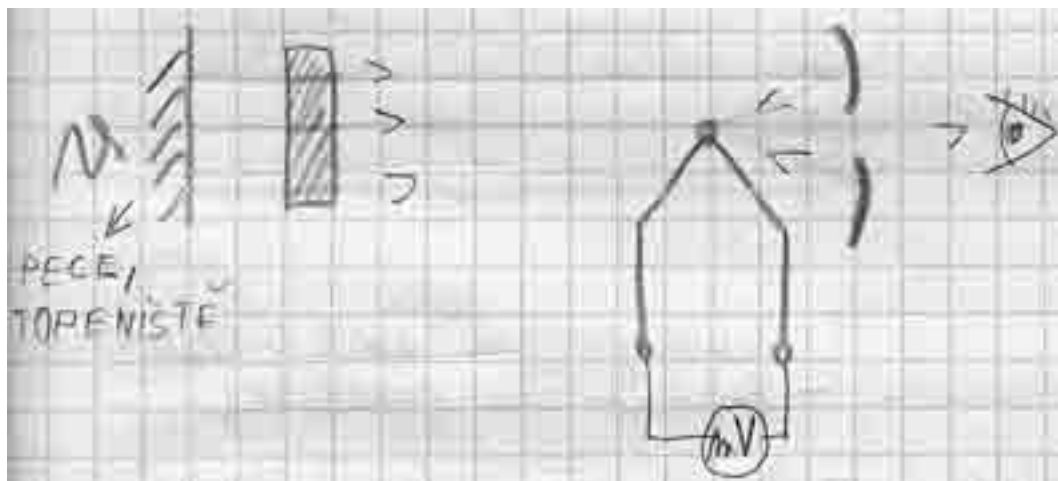
Použití především tam, kde se mezi měřeným objektem a pyrometrem příležitostně vyskytují plyny, páry a podobně.

Obvykle pracují v infračervené oblasti.

Úhrnné pyrometry

měřicí rozsah $u = -40^\circ\text{C} \dots +5000^\circ\text{C}$

např. provedení se zrcadly a termočlánkem

$$T_m = \frac{T_p}{4\sqrt{\varepsilon}}$$

T_p .. teplota měřená
 T_p .. teplota změřená pyrometrem
 ε ... emisivita

Měření teploty objektu blízkých černým zářičům

Závěr:

Výběr vhodného pyrometru pro daný úkon je poměrně složitý. Volbu ovlivňuje :

- a) Měřený objekt – jeho citlivost, vzdálenost od pyrometru, zda se pohybuje či nikoliv, velikost a rychlost změny teploty, emisivita povrchu
- b) Okolí měřeného objektu – prostředí mezi pyrometrem a měřeným objektem a jeho vlastnosti
- c) Konstrukce pyrometru – jednorázové nebo trvalé měření, nutnost chlazení atd.

Nejpoužívanější a nejrozšířenější pyrometry jsou objektivní pyrometry pracující v úzké oblasti infračerveného záření, protože jsou rychlé, mají úzké zorné pole, měří ve velkém rozsahu teplot – nazývají se obecně infračervené pyrometry (pásmové).

Na obrázcích toho moc vidět není. Na disketu se toho moc nevejde.